

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník-roč. 1971-č. 5.

Vysoké n. Jiz., 21. 5. 1970.

Sté výročí.

Letos tomu je 100 let, co došlo v našem městě k slavnostní události. Dne 16. května 1870 byl totiž ve Vysokém n. Jizerou založen "Spolek vojenských vysloužilců". Bylo zde i jeho sídlo. Členům spolku se jednoduše říkalo veteráni. Tento název jaksi již sám o sobě zlehčoval tento spolek i jeho členy.

Protektorem spolku byla Jeho Jasnost kníže Viktor Rohan. Spolek měl svůj prapor, který byl však svěcen až 20. září 1874. Matkou praporu se stala Vysokorodá paní Augusta, baronka z Kollerů a jeho kmotrou velečtění / již jen s malým "v" / slečna Františka Nigrinova z Vysokého nad Jizerou. Na praporu se skvěl / a ještě skví / odznak-říšský orel. Tato památka je uložena ve vysokém muzeu!

Za čtvrt století po jeho založení čítal spolek 40 čestných, 40 zakládajících, 40 skutečných a 40 přispívajících členů. Velení u spolku bylo české.

Ve správním výboru byli tito soudruzi / ano, tak si tehdy říkali /: Jan Petruška, předseda; Josef Mišek, jednatel; František Vodsedálek, pokladník; František Hladík, místopředseda.

A ve výboru byli následující pánové / ano, jenom pánové /: Vincenc Hasek, František Mařatka, Antonín Bouzek, Antonín Kučera, Antonín Koucky, Antonín Nosek, Antonín Vizner, František Votoček.

Náhradníci: Jan Vodsedálek, Josef Nosal.

Praporečníci: František Mařatka, Jan Vodsedálek.

Revisoři účtů: Antonín Nosek, Antonín Vizner.

Jmění spolkové na hotovosti: 553 zlatých, 10 krejcarů. Jmění inventární se páčilo v ceně 600 zlatých. Na podporách nemocným vyplaceno v roce minulém 10 zlatých. Za výpravu pohřbů vydáno 25 zlatých.

Spolek měl svoji hudební kapelu, která čítala 14 mužů. A nyní to hlavní - spolkový stejnokroj: Klobouk s chocholem, modrá blůza, černé kalhoty.

Nepodařilo se mně nikde zjistit, proč si členové správního výboru říkali soudruzi a členové výboru jen pánové. Nepochybně proto, aby se vedoucí skupina odlišila od těch ostatních.

Ten stejnokroj, no, to bylo něco. Veterán ve stejnokroji, to byla důstojnost a důležitost sama. Když si takový strejc obléknul stejnokroj, stal se hned jiným člověkem. Byl něco víc, než ostatní, obyčejní civilové. Zkrátka, nebylo přes něj. Také členové veteránovy rodiny, zvláště děti, vzhlíželi k němu jaksi s respektem. Není proto divu, že se veterán a jeho děti na takovou příležitost těšili.

Stejnokroj nosili veteráni při různých slavnostních příležitostech, o božím těle, na vzkříšení, o pohřbech a pod. Pochodovali seřazení. Byli to hlavně starší lidé. Mnozí byli vyhublí, přihnulí, sedření těžkou prací. Ale hudba jim dodávala přece jenom švih, takže někteří šli podle muziky, byť třeba nesprávnou nohou. Ach bože, jaká to jen byla krása, vyprávěly si pak babky a děti.

Zkušenější však mašírující útvar zle odsoudili. Posuďte sami: Pomačkané kalhoty v podobě trubek, vybledlé pocintané blůzy, zprohýbané zaprášené klobouky s chocholem. Ale co naplat, byli to bývalí císařoví vojenští hrdinové a basta. Vždyť se tolik lišili od obyčejných civilů.

Veterán sám při takových příležitostech prožíval příjemné pocity. Vždyť to snad také byly jediné chvíle, kdy mohl projevit svoji důležitost. Co jinak příjemného z toho života měl? Snad jen ještě posezení v hospodě nebo kořalno. Na to však většinou nebylo. Ale svůj bál veteráni každoročně pořádali. To obvykle koncem masopustu.

Když veterán umřel, chodila vdova s jedním veteránem obcházet pohřeb. Z veteránského pokladny dostala 20 zlatých. Jestliže uspořádala pohřeb slavnější, tak něco připlatila. O pohřbu svého druhu šli ovšem veteráni před rakví, a někteří nesli rakev. Klobouk s chocholem zemřelého byl nesen na rakvi.

Nebylo možné, být současně veteránem a členem Sokola. Prostě se to nesrovnávalo. Do Sokola vstupovali zanícení vlastenci, lidé mladší, kteří chtěli cvičit. Členové Sokola, hasičského sboru, jiných spolků i většina občanů měla z veteránů pošklebek a to hlavně z důvodů národních. Ale to pravým veteránem nemohlo otrást. Vždy znovu a znovu se objevoval v milovaném stejnokroji. Alespoň tím se mohl vyrovnat sokolům a hasičům, kteří měli rovněž stejnokroje.

Veteráni se často vraceli ve vzpomínkách do minulosti, kdy ještě sloužili císaři pánu jako jeho vojáci. Jejich "spolky vysloužilých vojáků" či oficiálně "spolky vojenských vysloužilců" byly organizace podpůrné pro případ nemoci nebo smrti svých členů. Měly se starati však i o upevnění vojenského ducha a udržování armádní tradice.

Bylo jim věštěováno, že tyto spolky mají být pěstovateli družnosti, lidskosti a lásky bratrské, šířiteli osvěty, vzdělání a vlastenectví. // do kruhů nejširších, buditeli a ochránci pravdy, práv a svobod našich a vydatnými podporovateli členů strádajících.

Měly být ohnískem, v němž bují síla lví, vévodí oddanost a věrnost ku posvátné osobě císaře a krále, k jeho jasnému domu, k celé říši a k užší naší vlasti předrahé a k milé mateřtině rodné; ony měly býti střediskem bojovníků statečných, mocným zřídlem a valnou podporou v rozhodném boji proti každému útoku každého nepřítele. Měly proto sestávat z povah ryzích, mužů zralých, z vysloužilců počestných, ze soudruhů, kteří s největší odvahou největší spojují rozvahu a jimž žádná obtíž není příliš velkou a žádná překážka nepřemožitelnou.

Z toho vidíme, že se toho na veteránech požadovalo přespříliš. Jistě žádný z nich se takovému ideálu ani zdaleka nepřiblížil.

Ještě si řekneme, jak název veterán vznikl. V naučných slovnících se dočteme, že veteráni / z lat. / byli v římském vojskě starší zkušení vojíní, z nichž na sklonku republiky byly tvořeny zvláštní legie / legiones veteranae, zvané tak v protěv k legiím nováčkův, legiones tironum /. Též zvaní byli tak v době stálého vojska římského vojíní, kteří dokončili předepsanou dobu služby vojenské, u páchoty pravidelně 20 let, u jízdy 10 let. Potom mohli být propuštěni i dostávali jako výslužné buď odměnu peněžitou neb i majetek pozemkový.

U nás název veterán byl hanlivý, posměšný. Veteránské spolky j jejich členové již dávno zašli. Vše kolem nich patří nenávratně minulosti.

Miloslav Nečásek.

Sternádkovo jarní rozjímání.

Bodry soused Sternádek slyšící na Sternádek sedí u kamen, bačkory na nohách, fajku v levém koutku a bafá laciný tabák Baču. Čoud z roš-tí, které stále přikládá do rozpálených nasejpaček mší se s kouřem tabáku, takže ve světnici je dusno, smrad, ale teplo. A to Sternádek potřebuje k svému rozjímání při letošní dlouhé zimě. Stará Sternádková přišla z chliva od kozištěte, protože mají už dvě kuzlata a Sternádek sedící na nízké stoličce začíná asi takhle: "Poslouchej mámo, tý kuzlata mesej bejt do Velikonoc pěkně vykrmený. Jenno si necháme sami,

druhý pošleme kantorůj do Vysokýho. Já mu to slíbila slovo taky dodržím. Tak, jak poudám, pěkně kermít, nešetřit, ať si neudělám vostudu. Vono bejt na Velikonoce bez kůzlete, to je jako na Vánoce bez hubníku." Sternádek zabafal, připaloval z nasejpaček kouskem roští a meditoval dál: "Von ten tabák je tak pramizernej, že by člouej vyškerkal škatulku sirek za chvíli a sirky se prodávajj dneska jako šafrán. Jó, mámo, spomínáš na naše mladý léta, to bylo vepřový habaděj, ale nebyly prachy a dneska je to zase docela vobrácený. Von ten svět je nákej celej na ruby. Němci dřiu jen porád chtěli válčit a židi vobchodovali a podvej se dneska, vono je to úplně vobráceně." Chvíli bylo ticho, Sternádkova šudrovala vokolo kamnišťat a když Sternádek meditoval, tak raději poslouchala, neboť "její starej byl přeukrutně chytřej čloujek."

Sternádkice přijela před několika dny od Jablonce n. Nisou a ještě dnes necítila zadek od výmolů ve sněhu. Znovu se o tom rozpovídala a Sternádek hned do toho spustil: "Jó, to voni taky selnice samej lavor, s jedním to sterká diu perdel nevytřeše a pak eště ten Pech prej v televizi říká: "Uprostřed Evropy překrásnou zemi znám." Já bych mu tak přál, aby ho povozili po těch silnicích a von nemoh uprostřed Evropy zadek uderžet." Sternádek obloukem odplivnul, neboť na plivání byl machr a začal zase jinou: "Poslouchej, mámo, já bych tuze rád takovou pořádnou itrnici nebo jelito, nebo vod Nečáska z Vysokýho ten jeho předválečnéj cibulák. Mordyje, to byly dobroty stejně jako ten presbuřt unvitř s užným jazykem. Ježišmará, to byly doby, dyš pekař Jozífek měl itrnice každej tejden a vozili mu je ze Semil vod řezníka Jóna, takový slaboučký, světlý a dlouhatánský skoro půl metru a Jozífek měl ceduli ve vejkladě: "Dnes jitrnice skoro jako vepřové." Já nevím, proč to tam takhle psal, ale itrnice sou přeci z prasat, že jo?"

Ten večer nebyly u Sternádku jaternice, ani cibulák, ale bylo cítit vůni hub, svědčící, že u Sternádků bude k večeri kyselo a štouoaný brambory. Sternádek doprovodil večeri následovně: "Uš mě to kyselo leze kerkem a to furt stejný jídlo. Jeden den kyselo, druhéj den sejkory, třetí den chlupatý knedlíky a červeným zelím a masiště není vidět. Už, aby byly Velikonoce, aby to kůzle mělo aspoň vosum kilo a vootovýho kysela s kůzlečím pajšlu mě uvaříš prádelní hernek."

Manžele zasedli k večeri, Sternádek se poštoural v jídle a přemýšlel vo tom, kdy konečně bude mít jaternici, takovou dlouhou, předválečnou, v ceně jedné koruny a nikoliv jako dnes, když v Turnově na nádraží v kiosku prodávajj jaternice za 31.-Kčs za jedno kilo. Nevěříte? Při návratu z Tater jsem to viděl na vlastní oči a žádná kontrola nezasáhla.

Jos. Doubalík.

Byla to doba her a malin nezralých.

Aby se tehdejší děvčátka a dnešní maminky a babičky necítily opomenuty v tomto punktu, je načase zmínit se také o jejich radostech a hrách těch nenávratně zašlých časů hravého a bezstarostného mládí.

Jak již bylo řečeno, kuličkám holdovaly jen zcela decentně, aby se neřeklo, nenáročnou a krotkou hrou "na šupku." Pokud jde o káči a obroučky, byly to hry vskutku jen chlapecké, a děvčata jim holdovala jen zcela sporadicky.

A tak pěstovala hlavně hry míčové, plácání pestrobarevných gumových míčů o zeď na výdrž, pak i házení míče vysoko na zeď a chytání jej, spojené s různými prostovky než byl při dopadu chycen, a podobně. A pak ovšem i společné hry s námi kluky na honěnou, na schovávanou a vytloukanou.

Ale jednu hru, výhradně holčecí, jak z ní samé je patrné, jsme jim moc záviděli. Byla to ta o té paní z Frýdlandu.

Zpěvná říkánka provázena ladnými tanečními krůčky a cudným vrtěním zadečku. A jak to bylo? Když se sešlo asi tak deset děvčat, což tenkrát nebyla zvláštnost, rozdělila se na dvě pětice postavené proti sobě tak na pět kroků. Dívky se objaly vzadu kolem pasu a pak v rytmu říkanky postupovaly proti sobě vždy tři kroky vpřed a tři kroky zpět řada po řadě jak to dával smysl říkanky:

Přichází paní z Frýdlandu, dyja dyja dý.
Co si přeje paní z Frýdlandu, dyja dyja dý.
Hezkou dceru mítí, dyja dyja dý.
A která to má býti, dyja dyja dý.
Anča Metelková to má býti, dyja dyja dý.
A čím se má státi, dyja dyja dý.
Svadlenou se má státi, dyja dyja dý.
A my vám ji nedáme, dyja dyja dý.
A my si ji vemem, dyja dyja dý.
A tak si ji vemte, dyja dyja dý.

Na to "dyja dyja dý" se dělaly vždy ty tři krůčky zpět. Vyvolená dívka pak byla za ruku přetažena nebo přeběhla k děvčatům paní z Frýdlandu, a hra pokračovala tak dlouho, dokud děvčata nebyla rozebrána. A pak, bylo-li libo, začlo se znovu s tím rozdílem, že si strany vyměnily pořadí říkanky.

Další hrou, které holdovala víc děvčata než kluci, bylo "nebe", ale to se udrželo do dneška, a nedávno jsem je viděl dokonce v televizním vysílání pro děti.

A to se ví, že naprosto výsadní hrou děvčat byl kočárek s panenkou, častěji však panenka bez kočárku, lze-li to nazvat vůbec hrou, poněvadž to už byla vlastně příprava a formování holčičích dušiček a vloh pro úkoly budoucích maminek.

A tak vy, milé kamarádky z dob před první světovou válkou, vy dnešní babičky, které tyto vzpomínky čísti nebo čtouce slyšeti budete, zda si ještě kdy vzpomenete na vaši milou paní z Frýdlandu, která, aby nesestárla jako my, moudře zůstala začarována ve své době. Kdy ona i my jsme byli mladí.

Prokop Hásek.

Jak městečko Vysoké přišlo k šibenici.

Je v našem kraji více míst s názvem šibeniční vrch a pod. nevyjímaje ani Vysoké n. Jizerou. Městečko si pořídilo kdysi všecko, co patřilo k starobylým výsadám městským. I šibenici na šibeničním vrchu postavilo. Je to místo na staré cestě k tak zv. Kozině a kde se také pálily svatojánské ohně. Ale zub času na ní neúprosně hlodal, takže porušení vzala. Městečko bylo chudé a městský početvedoucí několikrát obrátil každý peníz, než jej vydal na věci potřebnější. Na šibenici, nepotřebný luxus, se nikdy nedostalo. Až rok 1690 přinesl městečku toto mimořádné vydání. Na Starém Městě pražském vsadili dva roky před tím do vězení pro podezření z krádeže jakéhosi Jakuba Kroupu, světoběžníka, který byl pak rozsudkem slavné apelací z Prahy vymrskán a z království na věčné časy pod ztrátou hrdla vypovězen. Nevíme, kde se dva roky šibeničník potuloval, ale najednou se mu zastesklo po domovině a vrátil se do Čech. Byl poznán, jat a uvězněn v zámku rohožeckém, odkud se mu podařilo, čertovu kvítku světem protřelému, v čase nočním ujíti. Po nějakém čase byl znovu zatčen v Roztokách, opatřen vězením šatlavním v Jilemnicích, pak z neznámého důvodu podán k právu semilskému a tam pro rozličné a mnohé od něho spáchané krádeže a proto, že jest svůj hrdební revers protrhl, ku příkladu a postrachu jiným, na šibenici odsouzen. Slavná apelací potvrdila ortel a výkonem trestu bylo právě z tak záhadného důvodu pověřeno právo vysoké. Veliké zděšení padlo na magistrát vysoc-

ošívali se páni radní, významně mlčel pan purkmistr, ale nakonec nezbyvalo než vyhověti nařízení milostivé vrchnosti a novou šibenici vystavěti. A na ní jest oběšen L.P.1690 dne 22. Septembris Jakub Kroupa. Po dlouhé době první a asi poslední delikvent. Právu bylo učiněno zadost, vrchnost měla po starosti a semilští ušetřili výlohy a Vysoké získalo zbrusu novou šibenici.

Josífek Bohuš.

Odešla.

Anda Bartoníčková - Anda Pavlíková. Obě tato jména patříci naší nezapomenutelné vysocké spolurodačce byla, každé ve své době, společensky významným pojmem. Již v dívčích letech vřadila se mezi ženské průkopníky závodního lyžaření, jež do této doby bylo výhradní doménou mužů. Vřadila významně, jak o tom svědčí její první ceny z mezinárodních závodů a sokolských přeborů v letech 1907, 1912, 1913 a 1914. Ruku v ruce s touto tehdy rodící se sportovní činností klíčil v ní již zárodek dalšího ušlechtilého zájmu zasetý rodovou tradicí i tradicí rodného městečka Vysokého, které dalo národu první ochotnické herce. Tato herecká činnost, již dobou vypulérovala až k samé hranici amatérských možností, uchvátila ji bytostně až do konce jejího života. Odkojena ušlechtilou ideou sokolství byla aktivní cvičenkou a hrdou a nesmlouvavou vlastenkou, měla činnorodý zájem o vše, kde se uplatňují stické hodnoty člověka. Platná altistka vysocké "Vlastimily", dobrá recitátorka, ovlivněna literárními a uměleckými sklony svého manžela Vládi, pokusila se i o malbu a uměleckou výšivku, kteréžto práce několikrát vystavovala. Pro loutky napsala půvabnou divadelní hru.

V den její svatby s Vládou Pavlíkem nesl jsem jí od akad. malíře Mutticha, který tehda bydlel ve Vysokém, obraz, jeho svatební dar. Dnes po čtyřiapadesáti letech odnáším si jímavý obraz jejího důstojného odchodu v semilském krematoriu, kde nad utrpením jejích posledních dnů tiše se zavřela soucitná opona. Sbohem - paní Ando!

Prokop.

Jó, to byla pane kopaná!

Slíbil jsem, že napíši něco veselého o kopáčích. Je to jednak vzpomínání starších a pak mé vlastní. Chtěl bych však připomenout, že nemám v úmyslu někoho tímto vyprávěním zesměšnit nebo urazit. Budu užívat třeba různých oslovení, které nám mají přiblížit dobu vzpomínání a nemají proto jiný úmysl.

Nebyl jsem ještě na světě, když bratři Koptíci, magistr Pícha, Jarka Nečásek, Jan Mečír, studenti Louda a Kuneš atd., atd. začali ve Vysokém čutat. Později pak dosud žijící Láda Metelka a Čeněk Kramář 85 ti letý, tehda velmi pohyblivý, živý. Kde byl míč, tam byl Čeněk. Marně na něho jeho spoluhráči volali: "Čenku, drž si místo!" Ale Čeněk na to: "Já jsem všude, já jsem všude", a lítal dál. Z toho mu jistě zůstalo i to dnešní jeho fandění "Hoši, dotoho, dotoho. Po míči, po míči!"

Pak přišli na řadu ti, které jsem již znal a viděl hrát. Luděk Petruška, profesor Zeman, dlouhý Václav Zeman z Jesenného, poštovník Vančura a jeho úředník Černý, kterému se říkalo Bobásek, dlouhý Kobr a Čivrný, odměřený Dr. Lhota, mladý Karel Metelka, sympatický Karel Koldovský-Kytička, učitel Ladislav Kavan a námi nejvíce obdivovaný populární / s plackou na hlavě / branař Jarka Vodseďálek.

Z těch starších vzpomínám na Luďku Petrušku, dnes již 77 letého, který byl nejdříve aktivním kopáčem a pak soudcem. Ještě dneska chodí na kopanou a když někdo spálí vyloženou brankovou posici, slyšíte jeho

hlučné " Cha, cha. " To si asi zachoval z doby, kdy sám hrával a stalo-li se, že někdo neproměnil vyloženou příležitost dát gól, říkával: " Taková chance, taková chance " / čti, jak se píše /.

Nebo pan učitel Kavan s jeho prudkými paušálky. Proto jsme mu také říkali " Paušálek ". O rasantnosti jeho paušálků jsem se sám přesvědčil. Jednou jsme si hráli na sokolovně u staveniště činžáku a na malém plácku, trénovali hráči. Motál jsem se kolem jámy, ve které bylo rozhašené / kašovitě / vápno. Tu najednou jsem dostal míčem takovou ránu, že jsem spadl do té kaše v díře. Tak jsem pocítil na sobě, jak prudký je paušálek od Paušálka.

A což teprve branař Jarka Vodseďálek se svým typickým brankařským stylem. Děsně nerad chytal šouráky, ty mu totiž velmi často utíkaly mezi do x skříženými nohama. Pochutnával si však na polovysokých míčích. Ty chytal, jak říkával " Do koše, do koše ". Když byla rána prudší, volal " To byla šupa ".

Jo, jo, to byly časy, když se od Koldovských z hostince, kde mívali šatnu, vyhnulo do sluncem nebo deštěm zalitého náměstí jedenáct kopáčů a vážným krokem se pak ubíralo na Petruškova vrcha.

A tak už dost a přistě o těch mladších, ale stejně slavných.

Karel Doubalík.

Korálky.

Viktor Dyk plus kachna a spol.

Viktor Dyk slul pověstí velmi výkonného stolovníka. Jeden z jeho literárních přátel o něm vyprávěl, že spořádal k obědu celou kachnu, a ještě si nechal udělat omeletu z dvanácti vajec. Když se Dyk o této pomluvě dozvěděl, odmítl ji kategoricky touto problematickou obhajobou: " To tedy přehání! Ta omeleta byla jen ze šesti vajec! " Stalo se u Matků ve Vysokém.

J. D.

Různé zprávy.

Jeden za mnohé.

V posledních dnech kruté a dlouhé zimy u nás ve Vysokém n. Jiz. zapadly mnohé chaloupky pod spoustou sněhu. V " návsi " pod městem byla rovněž jedna taková skoro zapadlá, kterou obývá sama stará paní J. Aby se mohla dostat z chaloupky i do ní, o to se postarali žáci 5. třídy ZŠ Josef Frídrich, Josef Buchar, Josef Rybář a Zdeněk Sajdl. Chodili denně vyhazovat sníh a teď, když už jaro začalo definitivně na dveře, opravovali dokonce u chaloupky střechu, upravili její okolí a rozštípali stařence dříví. Odměnou chlapcům je až dojemný vděk stařenky. Jistě je na místě, aby jména chlapců byla zveřejněna jako příklad ostatním dětem i dospělým, tj. pomáhat tam, kde je pomoci třeba. Třídní učitelka Helena Jandová může mít oprávněně ze svých svěřenců radost, vždyť posláním školy není jen učit, ale i vychovávat.

Hn.

Malý oznamovatel.

Prodám psací stroj Underwood, kancelářský. Značka " Levně ".

Narozeniny.

- 11.května oslavil p. Luděk Petruška 77 let.
 13.května " p. Vladimír Pavlík 79 let.
 14. května oslavila pí.Marie Skrabálková 89 let.

Blahopřejeme !

Úmrtí.

V únoru zemřela v Pardubicích u své dcery pí. Anežka Holubcová rozená Nečásková z Vysokého ve věku 92 let.

V Praze zemřel 20. dubna p. Josef Šilhán,rodem z Vysokého ve věku 70 let.

1. května zemřela pí. Anda Pavlíková ve věku 75 let.

30. dubna zemřela pí. Marie Kobrová rozená Čmuchačková ve věku 79 let.

1. května zemřel p. Miroslav Tichý,holič ve Sklenařicích,rodem z Vysokého ve věku 70 let.

8. května zemřela pí.Augustina Kašťáková / z kovárny / ve věku 84 let.

Cest jejich památce!

Větrník vychází jednou za měsíc.Rídí redakční rada.Příspěvky zasílejte nejpozději do 15.kždého měsíce do Vlastivědného muzea.Cena 1.-Kčs.